

Manual for semistrukturert intervju for skåring av Psykodynamiske funksjonsskalaer (PFS)

Randi Ulberg, Svein Amlo, Hanne-Sofie Johnsen Dahl og Per Høglend
Universitetet i Oslo, Norge og Sykehuset i Vestfold, Norge (2018)

Gjennomføring av semistrukturert psykodynamiske intervju

Intervjuet er utviklet for å innhente tilstrekkelig informasjon for å skåre skalaene i Psykodynamiske Funksjonsskalaer (PFS). PFS benyttes for å skåre hvordan pasienten har hatt det de siste 3 månedene. Intervjuet tar 45 – 60 minutter.

Begynn intervjuet med å informere om at dette intervjuet er et ganske åpent intervju hvor du vil stille en del spørsmål, men hvor pasienten kan utdype etter eget ønske.

Spør først om pasienten kan fortelle litt om seg selv, hvordan hun/han har det og lever nå og hva som gjør at vedkommende søker behandling. Hvis pasienten viser usikkerhet på hvordan hun/han skal begynne, strukturer samtalen ved å stille spørsmål om alder samt bo og arbeidssituasjon.

Intervjuet skal, selv om det struktureres noe, gjennomføres med tanke på å innhente informasjon og kartlegge forhold knyttet til pasientens indre dynamikk (ubevisste ønsker, motiver, forsvarsmekanismer etc.), oppfatninger, følelsesmessige erfaringer og adferd.

Gjennom intervjuet skal informasjon om symptomer og fungering i forhold til andre både før og nå innhentes. Hjelp pasienten til å utforske sine erfaringer ved hjelp av *helt konkrete eksempler* på hendelser og relasjoner til andre mennesker i et forsøk på å tydeliggjøre forsvar, indre konflikter og mangelstruktur. Gjenta det pasienten har sagt og sjekk om du har oppfattet riktig (klarifikasjoner). Dersom noe ikke synes å henge sammen eller er uklart, tydeliggjør det uklare på en empatisk måte (konfrontasjon). Disse teknikkene kan gi god informasjon om hvordan pasienten fungerer. Vær også oppmerksom dersom det er noe som vekker angst eller dersom pasienten reagerer f.eks. med stillhet, latter, gråt eller at pasienten unngår å snakke om det intervjuer spør om.

I intervjuer med pasienter som skårer lavere på PFS-subskalaene, vil det ofte være et større behov for å sjekke at du har oppfattet pasienten riktig. Tydeliggjøring av uklarheter fra intervjuer kan da også være mer angstvekkende enn nysgjerrighetsskapende. Spørsmålene i intervjuguiden må ikke følge slavisk, men er en guide til nennsom benyttelse.

Familieforhold

Spørsmålene skal bidra til å klargjøre kvaliteten på relasjonene til foreldre(figurer) og familie og hvilken rolle familiære relasjoner har i ens indre univers.

- Høy kvalitet innebærer blant annet *god gjensidig evne til å «gi og ta»*, adekvat opplevelse av forpliktelse, evne til å stole på andre og å være pålitelig selv, emosjonell responsivitet og evne til å ta andre sitt perspektiv.
- Kan *nære andre beskrives på en levende måte* uavhengig av ytre forhold og personlige trekk. Dette innebærer også følelsen av å være nødvendig for de andre og å ha en opplevelse av tilhørighet.
- Hvis nære pårørende *ikke* er i live, skal familierelasjoners evaluere basert på pasientens hukommelse og internaliserte objektrelasjoner.
- Evne til å *forsones seg med foreldrenes tilkortkommenhet* og å gjøre det beste med relasjonene, skal vektlegges og anses som en styrke.

Spørsmål som stilles om først den ene så den andre av foreldrene:

Har du bodd/ bor du sammen med foreldrene dine – og hvor lenge?

Hvordan vil du beskrive mor/far?

Hvordan tror du hun/han vil beskrive deg?

Hvordan er forholdet mellom dere?

Ved uenighet eller konflikt, hvordan løser du og mor/far det?

Dersom den som intervjues har andre enn biologiske foreldre som synes å representere viktige tilknytningsrelasjoner, vurder om tilsvarende spørsmål skal stilles dem (eks. stepforeldre, medforeldre, besteforeldre, søsken, stesøsken)

Vennskapsforhold

Spørsmålene skal klarlegge om den som intervjues har høy kvalitet på ikke-seksuelle, mellommenneskelige forhold.

- Høy kvalitet innebærer god *gjensidig evne til å «gi og ta»* i relasjoner til andre, adekvat opplevelse av forpliktelse, evne til både å stole på andre og å være pålitelig selv, emosjonell responsivitet og evne til å ta andres perspektiv.
- Intervjuet skal kartlegge om den som intervjues kan *beskrive andre på en levende måte* som inkluderer både indre personlige trekk og ytre karakteristika.
- Intervjuet skal avklare om den intervjuede har *en følelse av å være nødvendig for de andre* og å ha en opplevelse av tilhørighet til sine venner.

Spørsmål som stilles:

Kartlegg varighet på vennskapsforhold og mengden venner. Be om to konkrete eksempler på venner og utforsk forholdet til disse, først den ene så den andre

Hvordan vil du beskrive hun/ham?

Hvordan tror du hun/han vil beskrive deg?

Hvordan er forholdet mellom dere?

Ved uenighet eller konflikt, hvordan løser dere det?

Hvis du får problemer hjemme eller i andre situasjoner, er det da naturlig for deg å ta kontakt med vennen(e) din(e) om dette?

Gjør vennen(e) din(e) det tilsvarende overfor deg?

Har du mistet venner?

Hvorfor og hvordan har det foregått?

Hvordan var det for deg?

Kjærlighetsforhold/Seksuelle forhold

Intervjuet skal kartlegge kvaliteten av kjærlighetsforhold innebærer initiativ og fleksibilitet, grunnleggende emosjonell trygghet og tillit, samt seksuell glede.

- *Moden tilknytning* er å kunne knytte seg emosjonelt til partneren, men også å forsones seg med tap av partneren.
- *Å se partneren som en unik person* innebærer evnen til å beskrive den andre på en måte som inkluderer både indre personlige trekk og ytre karakteristika, samt beskrive utvikling over tid.
- Intervjuet skal kartlegge pasientens evne til å *etablere slike forhold*

Spørsmål som stilles:

Kartlegg varighet på kjærlighetsforhold og tanker om hva det var ved partneren som vekket interesse /forelskelse

Dersom det ikke finnes noen aktuelle kjærlighetsforhold f.eks. etter dødsfall, brudd eller skilsmisse, be om et eksempel på tidligere erfaringer.

Hvordan vil du beskrive kjæresten/ektefellen?

Hvordan vil hun beskrive kjæresten/ektefellen?

Hvordan er forholdet mellom dere?

Hvordan har dere det sammen seksuelt?

Hva betyr deres sexliv for deg?

Hva tror du sexlivet deres betyr for din partner?

Ved uenighet eller konflikt, hvordan løser du og kjæresten/ektefellen det?

Hvis ikke det har vært noen kjæresteforhold, kartlegg potensielle årsaker til dette.

Toleranse for følelser

Denne dimensjonen dekker evnen til å oppleve, differensiere og utrykke ulike følelser både verbalt og non-verbalt. Intervjuet skal kartlegge:

- Evne til å *lage avstand i tid* («Temporal gap») mellom følelse og bruken av forsvar eller automatisert atferd.
- *Impulskontroll* og *frustrasjonstoleranse*.
- Hvorvidt faktorer som *aleksitymi* og manglende evne til å *framstå ekte og levende* forekommer.

Spørsmål som stilles:

Hva gjør deg særlig glad og trygg? (f.eks. ros fra en autoritet, venner, kjæreste eller vinne i en konkurranse)

Hva slags skuffelser er du særlig sårbar for og hvordan reagerer du da?

Be om eksempel på en god og en vond (gjerne en følelse som oppleves som komplisert for pasienten) følelse som pasienten ofte kan kjenne. Still spørsmål til hver av følelsene:

Hva får deg til å få denne følelsen?

Hvordan merker du at du har denne følelsen?

Hvordan kjennes det for deg å ha denne følelsen?

Hva vil du helst gjøre når du får denne følelsen?

Kan du dele denne følelsen med andre?

Hvordan tror du andre vil respondere?

Når du får denne følelsen, tror du den kan fortelle det deg noe?

Innsikt

Denne dimensjonen dekker hovedsakelig kognitiv forståelse av de viktigste dynamiske sammenhenger i pasientens indre konflikter, samt beslektede mønstre i mellommenneskelige forhold.

- Intervjuet skal avklare i hvilken grad den intervjuede kan se *gjentagende atferdstrekk* i sammenheng med tidligere opplevelser og erfaringer.
- Intervjuet skal gi grunnlag for å vurdere den intervjuedes evne til å *forstå og beskrive egen sårbarhet*, reaksjoner på stress, og tilpasningsevne.

Spørsmål som stilles:

Hvilke forhold tror du har vært særlig viktige for at du har fått de psykiske problemene du har nå/har hatt nå?

Hva tror du er årsaken til de psykiske problemene du har nå?

Tenker du at det er noe ved deg som gjør deg sårbar for å få disse psykiske problemene?

Er det noen spesielle situasjoner som gir deg slike problemer?

Tror du dine problemer eller sårbarheter kan ha sammenheng med ditt forhold til andre mennesker i livet ditt?

Hva tenker du skal til for at du skal bli kvitt problemene dine?

Er det noe du selv kan gjøre for å bli kvitt problemene dine?

Problemløsende evne og kapasitet til tilpasning

Denne dimensjonen dekker hvorvidt pasienten har evne til fleksibelt å håndtere vanskelige situasjoner. Baser vurderingen også på informasjon framkommet i andre deler av intervjuet. Når problemer beskrives, still oppfølgingsspørsmål for å avklare problemløsende evne og kapasitet til tilpasning. Intervjuet skal kartlegge om den intervjuede kan:

- *Hevde seg selv* uten å utvikle symptomer, unnvike eller oppføre seg inadekvat.
- Anvende *selvobservasjon og planlegging* for å oppnå best mulig resultat.
- Ta del i hverdagens *utfordringer* og *utforske nye områder*.
- Hengir seg med *glede* til lekende rekreative aktiviteter og arbeider mot meningsfulle *mål*.

Spørsmål som stilles:

Hvordan reagerer du når det oppstår problemer og utfordringer i forhold til skole/arbeid, livsmål, forhold til familie (nåværende familieforhold og opprinnelig familie) eller venner?

Hva er dine hovedstrategier/ hva tenker du gjør når du møter utfordringer eller det oppstår problemer for deg?

Har du fritidsaktiviteter eller interesser utover det vi har snakket om så langt?

Har du spesielle gleder eller vansker knyttet til disse fritidsaktivitetene eller interessene dine?